

УДК 37.013

СТУДЕНТТЕРДИ ИНСАНДЫК ЖАКТАН КАЛЫПТАНДЫРУУ ПРОЦЕССИНДЕ
КУРАТОРЛОРДУН ТАРБИЯЛЫК ИШМЕРДҮҮЛҮГҮ
ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КУРАТОРОВ В ПРОЦЕССЕ ЛИЧНОСТНОГО
ФОРМИРОВАНИЯ СТУДЕНТОВ
DURING THE FORMATION OF THE PERSONALITIES OF THE STUDENTS CURATORS
AND EDUCATIONAL ACTIVITIES

*Бабаев Д.Б. – п.и.доктору, профессор
И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети.
Божонов З.С. – улук окутуучу, Ош мамлекеттик университети*

Аннотация: Бул макалада студенттерди инсандык жактан калыптандыруу процессинде кураторлордун тарбиялык ишмердүүлүгүн уюштуруунун негизги проблемалары талдоого алынган.

Аннотация: В данной статье проанализированы основные проблемы организации воспитательной деятельности кураторов в процессе личностного формирования студентов

Annotation: In this article the process of formation of the personalities of the students and educational organization, curators from the analysis of the main problems.

Ачык сөздөр: куратордук институт, студенттик тайпа, студенттерди инсандык жактан калыптандыруу, студенттердин өзүн-өзү тарбиялоосу, кураторго коюлуучу талаптар, тарбиялоо принциптери.

Ключевые слова: кураторский институт, студенческая группа, личностное формирование студентов, самовоспитание студентов, требования к кураторам.

Key words: the curatorship, quality of life for students, concept of university education, criteria of pedagogical experiment, culture of international relations, education space, students self-education, students group.

Бүгүнкү күндө студенттер коомдогу жаштардын бир топ активдүү бөлүгүн түзөт. Бирок жаштар турмушунун педагогикалык негиздеринин түптөлүшү азыркы учурда ар түрдүү идеологиялык системалардын карама-каршы белгилеринин таасири астында стихиялуу жүрүп жатат. Телевидение, интернет ресурстары аларга турмуштук артыкчылыктар тууралуу эбегейсиз маалыматтар менен сугарып, анын айынан жаштар негизсиз жогорку керектөөлөргө өздөрүн муктаж катары эсептеп жатышат. Ар бир жаш адам турмушта жогорку сапаттуу жашоону эңсейт, ал эми ошол жогорку сапаттагы ыңгайлуулукту камсыздоо үчүн кесипке ээ болуу канчалык интеллектуалдык акыл жана күч эмгегин талап кыларын элестете алышпайт. Ушуга байланыштуу көпчүлүк абитуриенттер жогорку билим берүү системасы койгон академиялык талаптарды кабыл алууга жана аларды аткарууга даяр эмес. Ушул өнүгтөн алып караганда, университетте инсанды өнүктүрүүнүн өзгөчө маанилүү шарты катары кураторлук системаны багыттоочу кылып койгон тарбиялык иштердин программасынын болушу зарыл. Бул программа ЖОЖдогу тарбиялык иштердин башкы максаттарын, милдеттерин орундатууга багытталышы керек. Тарбиялык иштердин мазмунунда инсандын өзүн-өзү реализациялоосун, жаран катары өзүн-өзү андап-сезүүсүн өркүндөтүү үчүн тиешелүү шарттарды түзүү, социалдык жактан компетенттүү, гуманисттик идеяларга багыт алган, академиялык жактан мобилдүү, дүйнө таанымы жагынан кенен мүмкүнчүлүккө ээ болгон, өзүнүн жашоо сапатын өзгөртө алган инсанды калыптандырууга көмөктөшүү турат.

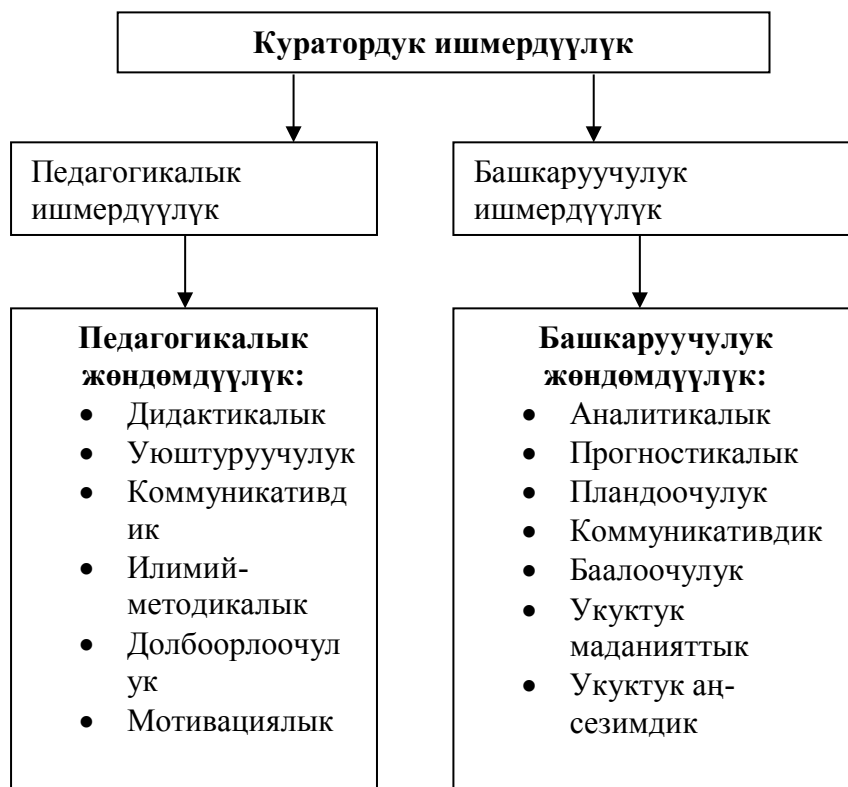
Кыргыз Республикасынын «Билим берүү жөнүндөгү» мыйзамында инсандын негизги сапаттарын калыптандырууга багытталган тарбиялык принциптер берилген. Анда «Жарандуулукка, эмгекти, үй-бүлөнү, Ата Мекенди, айлана-чөйрөнү сүйүүгө, патриотизмге жана адам укуктары менен эркиндиктерин урматтоого тарбиялоонун» багыттары каралган. Тарбиялоонун ЖОЖдогу фундаменталдуу жана окуу-тарбия процессинин максаттары менен милдеттеринин мазмунун талдоо тарбиялык иштерди системалуу уюштуруунун төмөнкүдөй негизги принциптерин бөлүп көрсөтүүгө мүмкүнчүлүк берди:

- ЖОЖдогу алган болочок кесиптин педагогикалык жактан инсанга багытталышын калыптандыруу принциби;
- окуудагы жана окуудан тышкаркы илимий иштердин органикалык өз ара байланыш принциби;
- студенттердин жекече-инсандык психологиялык өзгөчөлүктөрүн эсепке алуу принциби;
- таланттуу жаштарды өз учурунда таап, колдоо көрсөтүү принциби;
- тарбиялык иштерди маалыматтык жактан камсыздоо принциби;
- ЖОЖдун ички мейкиндигин эстетикалык жактан жасалгалоо принциби;
- тарбиялык иштерди уюштурууда ишмердүүлүк менен мамиле жасоо принциби ж.б.[1,2]

Кураторлор студенттерди инсандык жактан активдүү ишмердүүлүктүн түрлөрүнө жана формаларына тартуу максатында күч-аракет жумшоо менен керектүү учурда тиешелүү оңдоп-түзөтүүлөрдү киргизүү аркылуу студентке инсандык жактан өнүктүрүүчүлүк чөйрөнү жаратат. Кураторлордун негизги милдеттери катары студенттерде төмөндөгү инсандык сапаттарды калыптандыруу болуп саналат:

- студенттерди инсандык жактан (руханий жана адептүүлүк сапаттарын) калыптандыруу;
- студенттердин инсан катары жекече өзгөчөлүктөрүн аныктоо менен анын таанып-билүү процессинин максималдуу өнүгүүсүнө шарт түзүү;
- студенттерди окуу жайдын салттарын колдоп сактоого жана өнүктүрүүгө үйрөтүү;
- тайпадагы жагымдуу моралдык-психологиялык климатты жаратуу;
- студенттердин кызыкчылыктарын, укуктарын коргоо.[3,4]

Жогорудагы принциптерди жана милдеттерди ишке ашырууда куратор студенттер үчүн насаатчынын, аныктоочунун, фасилитатордун, улуу жолдоштун ролун аткарат. Тайпага карата куратор уюштуруучу, методикалык жактан жетекчи, тарбиячы, педагог-психолог катары эсептелет. Анын ролу социалдык-педагогикалык, илимий-методикалык, коммуникативдик-рефлексиялык, аналитикалык-диагностикалык, оңдоп-түзөөчүлүк жана прогностикалык функцияларды аткаруусунан байкалат. Кураторлук ишмердүүлүктүн программасы ийгиликтүү иштеши үчүн тарбиялоону башкаруунун подсистемасынын түзүмү бар болуусу зарыл. Ал №1 сүрөттө берилген.

1-сүрөт. Куратордук ишмердүүлүктөр жана жөндөмдүүлүктөр

Азыркы педагогдор кураторлордун мүнөздүү өзгөчөлүктөрүнө, педагогикалык ишмердүүлүгүнө, психологиялык даярдыгына басым жасашып, педагог-кураторлордун адептик-баалуулук багыттарын төмөнкүдөй бөлүштүрүүнү сунушташат:

- *адептик-этикалык касиеттери* (адилеттүүлүк, объективдүүлүк, адамгерчилик, ак пейилдүүлүк, зиректик, сергектик, жакшылык каалоочулук);
- *кесиптик-ишмердүүлүк сапаттары* (билими, билгичтиги, эрудициясы, умтулуучулдугу, тапкычтыгы, тамаша сезими);
- *коммуникативдик жөндөмдүүлүктөрү* (жалпы бийик маданияты, педагогикалык тактыгы, инсандар менен болгон мамилеси жана ишеним артуусу);
- *инсандык мүнөздөмөсү* (чынчылдыгы, акыйкатчылдыгы, ачыктыгы, жөнөкөйлүгү, адамдын кадыр-баркын сезе билүүсү);
- студенттин абалын, ички дүйнөсүн билүү, түшүнүү жөндөмдүүлүгү.

Биздин изилдөөлөр көрсөткөндөй педагогикалык жөндөмдүүлүктөрдүн төмөндөгү топторун маанилүү деп эсептейбиз:

- *дидактикалык жөндөмдүүлүгү* – материалды тандап алып, даярдоо билгичтиги. Окуу материалын көрсөтмөлүү, жеткиликтүү, так, ишенимдүү жана удаалаштык менен баяндоо, үйрөнүп жаткандардын таанып-билүүчүлүк кызыгууларын жана рухий муктаждыктарын өнүктүрүүнү өбөлгөлөө, элдик педагогиканын прогрессивдүү идеяларын билгичтик менен пайдалануу, окуу - таанып-билүүчүлүк жигердүүлүктү арттыруу ж.б.;
- *уюштуруучулук жөндөмдүүлүгү* – окутуучунун тарбиялануучуларды жамаатка бириктирүү, ишти пландаштыруу, жыйынтыктоо, аткарылган нерсени талдоого алуу билгичтиги;

- *коммуникативдик жөндөмдүүлүгү* окутуучунун тарбиялануучулары, коллегалары ж.б. менен болгон педагогикалык жактан максатка ылайыктуу мамилелерди орнотуу билгичтиги;
- *изилдөөчүлүк жөндөмдүүлүгү* педагогикалык кырдаалдар менен процесстерди таанып-билүү жана объективдүү баалоо билгичтиги;
- *илимий - таанып-билүүчүлүк жөндөмдүүлүгү* - тандалып алынган тармак боюнча илимий билимдерди өздөштүрүүгө болгон жөндөмдүүлүгү.

Ар кандай коомдук формация башкаруу менен өзүн-өзү башкаруунун белгилүү бир байланышы аркылуу мүнөздөлөт, мында башкаруу – бул объектиге сырттан таасир этүү, ал эми өзүн-өзү башкаруу – объектинин өзү тарабынан иштелип чыгуучу ички таасир этүү. Ушуга байланыштуу биз кураторлук системанын «Өзүн-өзү башкаруу» жана «Студент» подсистемасын жана аларда өзүн-өзү башкаруунун үстөмдүк кылуучу ролун аныктайбыз. Мугалимдин педагогикалык ишмердүүлүгү жана жогорку окуу жайларынын окутуучусунун ишмердүүлүгүн эксперимент жүзүндө моделдөө жөнүндөгү Н.В.Кузьминанын изилдөөлөрүнө негиздеп, куратордун педагогикалык ишмердүүлүгүнүн беш компонентин жана аларга туура келүүчү негизги функцияларын ийгиликтүү аткаруусун камсыздоочу билгичтиктерди аныктоого болот: болочок адисти инсандык жактан калыптандыруу, студенттерге ийгиликтүү окууга, кесиптик даярдыгы жана коомдук турмушка катышуусу үчүн шарт түзүү. Куратордун педагогикалык ишмердүүлүгүнүн *мотивациялык компоненти* – өз турмушунда адеп-ахлактын жалпы адамзаттык нормаларын аңдап билүү. Улуттук каада-салттарды, социалдык топтордун моралдык баалуулуктарын үйрөнүү. Гумандуулук, демократиялык принциптердин негизинде жаңы муунду тарбиялоо. Окутуучулардын, студенттердин укуктарын коргоо, укуктук ишмердикти аткарууга карата мотивдердин болушун талап кылат. *Долбоорлоочулук компонент* куратордун жана группанын студенттеринин ишмердүүлүгүнүн мазмуну менен ыкмаларын перспективалуу пландаштыруу, долбоорлоо багытындагы билгичтиктерге ээ болуу. *Конструктивдүү компонент* берилүүчү маалыматтын, иш-чаранын композициясын түзүү, иш-чараларды максатка ылайыктуу тандап алуу, жамааттын шартында жекече тарбиялоо программасын пландаштыруу. *Коммуникативдик компонент* студенттер, окутуучулар, кафедранын башчылары, деканат, коомдук уюмдар менен педагогикалык жактан максатка ылайыктуу байланышты түзүүсү, студент жаштар менен карым-катнаш түзүүгө байланышкан билгичтиктерге ээ болуу. *Уюштуруучулук компонент* коюлган милдеттерди аткарууга өзүн жана студенттер жамаатын уюштуруу, тайпанын активин табуу жана анын ишин уюштуруу, коомдук-саясий ишмердүүлүккө тайпаны уюштуруу, жамаатты башкаруу билгичтиктеринин болушун камтыйт. *Инсандык-рефлексиялык компонент* – кесиптик ишмердикте инсанды толеранттуулук аң-сезимге, жүрүм-турумга тарбиялоодо жаралган кырдаалдарды чечүүдө укуктук билимдерди, педагогикалык рефлексияны колдоно билүү. *Креативдүүлүк компонент* – студенттердин ой-жүгүртүүсүн жана жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүдө көптөгөн оригиналдуу идеяларды жаратууну уюштурат. Кураторлордун ишмердүүлүгүндө, студенттерди окуу-тарбия процессинде инсандык жактан калыптандырууда анын интегралдык касиетке ээ болуусуна, чыгармачылык менен изденүү жөндөмдүүлүгүнүн өнүгүшүнө, жаңы нерселерди кабыл алууга, стандарттык эмес ой-жүгүртүүгө, оригиналдуу жана пайдалуу идеяларды жаратууга даярдоону камсыз кылуу талап кылынат.

Изилдөөлөр көрсөткөндөй, ар бир академиялык тайпанын куратору педагогикалык ишмердүүлүктүн бардык компоненттерине жана аларга тиешелүү билимдерге, билгичтиктерге, көндүмдөргө ээ болууга тийиш. Кураторлордун билимин жогорулатуу,

алар менен жүргүзүлүүчү бардык методикалык иштер ушул компоненттерди, билимдерди жана билгичтиктерди эсепке алуу менен уюштурулду. Кураторлорду тарбиялык ишмердүүлүккө даярдоо процессинде Ош мамлекеттик университетинин алдындагы академиялык тайпалардын кураторлору үчүн түзүлгөн курсту, тренингдерди пайдаландык. Андан сырткары, ЖОЖдо студенттерди тарбиялоо жана тажрыйба алмашуу маселелери боюнча тегерек столдорду, семинарларды өткөрдүк

Колдонулган адабияттардын тизмеси:

1. Божонов З.С. Основные принципы воспитательной работы кураторов вуза [Текст] / З.С.Божонов, Д.Б.Бабаев // Наука и новые технологии - Бишкек, 2013. - №1. - С. 281-283;
2. Божонов З.С. Система кураторства – как основа воспитательной работы студентов в вузе [Текст] / З.С.Божонов // Наука и новые технологии - Бишкек, 2013. - №1. - С. 286-289;
3. Божонов З.С. Роль системы кураторства в воспитании студенческой молодежи [Текст] / З.С.Божонов, Д.Б.Бабаев // Вестник, Кыргызского национального университета им. Ж.Баласагына – Бишкек, 2016, с. 83-87;
4. Божонов З.С. ЖОЖдун тарбиялык ишмердүүлүгүнө байланышкан түшүнүктөр: тьютор, насаатчы, куратор [Текст] / З.С.Божонов, Д.Б.Бабаев // Ош мамлекеттик университетинин жарчысы. - Ош, 2017. - № 8. - 42-46 б..